

Stor avstand – lite samvær? Samværsfedres tid med barn per måned og i ferier¹

Ragni Hege Kitterød

Long distance – little contact? Monthly contact and holiday contact between non-resident fathers and children

In Norway, one of every four children lives with only one of his or her parents, usually the mother. Hence, in order to improve our understanding of fathers' involvement in childcare, it is essential to have access to adequate information on the amount of contact between non-resident fathers and children. Research on parent-child ties across households consistently shows that traveling time reduces the level of contact. However, most of the analyses that have been carried out are based on information regarding an *ordinary* month. Using a Norwegian survey from 2004, we find that traveling time has less impact on contact during holidays. We argue that it is important to include different types of contact when analyzing contact patterns between non-resident parents and children, particularly when fathers live far away from their children.

Ragni Hege Kitterød
Forsker
Statistisk sentralbyrå
e-post: rhk@ssb.no

Ett av fire barn bor nå sammen med bare én av foreldrene sine – oftest moren. Kunnskap om samværsfedrenes kontakt med barna er derfor viktig for å gi et dekkende bilde av fedres omsorgsarbeid. Tidligere studier har vist at stor geografisk avstand innebærer lite samvær. Analysene gjelder imidlertid oftest samvær i det daglige. Denne artikkelen viser at reisetiden har mindre å si for feriesamværet. Skal vi få et godt bilde av kontaktmønstre mellom samværsfedre og barn, bør vi derfor studere flere typer samvær. Dette er særlig viktig når far bor langt unna barna.

■ dag bor omtrent ett av fire barn under 18 år sammen med bare en av foreldrene sine (Statistisk sentralbyrå 2005). Mens gifte og samboende fedre bruker mer tid på barna enn før (Kitterød 2002), innebærer økningen i antall samlivsbrudd at stadig flere fedre ikke bor sammen med barna sine til daglig – en utvikling som har fått enkelte til å snakke om et «krypende faderskap» (Jensen 2004). Mange fedre er likevel viktige omsorgspersoner, men vi vet mindre om omsorgsinnsatsen blant samværsfedre enn blant dem som bor sammen med barna sine. Høsten 2003 ble det innført nye regler for beregning av barnebidrag for bidragspliktige foreldre. Disse gir sterke insentiver til omfattende samvær med barna.² Det understrekes at også foreldre som lever atskilt, har et likeverdige ansvar for omsorg for, og forsørgelse av, felles barn. Dette er i tråd med de siste tiåras politiske målsetting om en større likedeling av yrkes- og familiearbeid mellom mødre og fedre generelt, og en mer aktiv omsorgsrolle for fedre. Geografisk nærhet til barna sees ofte som en forutsetning for en aktiv farsrolle etter et samlivsbrudd (*Dagsavisen*, 07.03.06). Undersøkelser på feltet viser da også at reisetiden til barna har stor betyd-

Tidsskrift for Velferdsforskning, Vol. 9, No.2, 2006, side 100–115.
© 2006 Fagbokforlaget

ning for det daglige samværet. Flere har tatt til orde for klarere føringer i lovverket for at foreldre skal bo nær hverandre etter et samlivsbrudd (ibid). Tanken er at dette vil gi økt velferd for både samværsforeldre og barn.

Både norske og utenlandske studier viser at reisetiden mellom foreldrene er blant de faktorer som har størst betydning for samværsforeldres kontakt med barna. Samværet avtar klart med reisetidens lengde (Seltzer 1991; Arditti og Keith 1993; Christoffersen 1996; Jensen og Clausen 1997; Steward 1999; Skevik og Hyggen 2002; Thuen 2004; Kitterød 2004a og 2005). Det bildet vi får av samværsforeldres kontakt med barna, og av reisetidens betydning, avhenger imidlertid av hva slags samvær vi ser på. I Norge har de fleste analyser hittil dreid seg om ordinært månedlig samvær. Det finnes imidlertid studier som tyder på at reisetiden har mindre betydning for samvær i ferier enn for samvær i det daglige (Thuen 2004). Et lignende mønster er avdekket i USA (Stephen, Freedman og Hess 1993). Dette kan indikere at foreldre som bor langt fra barna sine, kompenserer for lite samvær i det daglige med mye feriesamvær.

For Norges del har vi til nå hatt lite systematisk kunnskap om feriesamvær mellom foreldre og barn som ikke bor sammen. I denne artikkelen drøfter jeg reisetidens betydning for kontaktmønstre i ferier og per måned. Jeg spør om reisetiden har mindre betydning for feriesamværet enn for det ordinære månedlige samværet. Er det slik at fedre som bor langt fra barna sine kompenserer for lite helge- og ettermiddagsbesøk med omfattende feriesamvær? Analysen bidrar til å gi et mer dekkende bilde av kontakten mellom samværsfedre og barn enn hva vi har hatt hittil – særlig av samværs-mønstre mellom fedre og barn som bor langt fra hverandre. Den gir også et metodisk bidrag ved å vise betydningen av å se flere typer samvær mellom samværsforeldre og barn i sammenheng. Kontakt mellom foreldre og barn som ikke bor sammen, er et ganske nytt forskningsfelt i Norge. Det gjenstår derfor en del utviklingsarbeid når det gjelder hvilke mål man bør bruke for å få et mest mulig nyansert bilde. Analysene i denne artikkelen gir et viktig innspill her.

Internasjonalt oppfordres det sterkt til å studere ulike typer kontakt mellom samværsforeldre og barn (for eksempel Stephen m.fl. 1993; Steward 1999). Ulike kontaktformer kan ivareta ulike behov og innebære ulike typer omsorg. De kan også ha forskjellige prediktorer, det vil si at bestemte faktorer kan ha stor betydning for én type kontakt, men mindre for en annen. Man har sett på forholdet mellom besøkskontakt og brev- og telefonkontakt (Cooksey og Craig 1998), mellom besøkskontakt og innflytelse over barnets dagligliv (Seltzer 1991), mellom det å ha kontakt overhodet, det å ha regelmessig kontakt og det å ha mye kontakt (Seltzer og Bianchi 1988; Stephen m.fl. 1993), mellom brev- og telefonkontakt, kortere besøk og lengre besøksperioder (Steward 1999), og mellom besøkskontakt og økonomiske bidrag (Manning, Steward og Smock 2003).

Denne artikkelen dreier seg altså om feriesamvær og ordinært månedlig samvær. Analysene er basert på en undersøkelse fra 2004. Jeg konsentrerer meg om situasjonen blant samværsfedre. Disse utgjør omtrent 90 prosent av alle samværsforeldre. Vi vet at samværs mødre er atskillig mer involvert i barn de ikke bor sammen med, enn hva samværsfedre er (Jensen og Clausen 1997; Thuen 2004; Jensen 2005; Kitterød 2004a, 2005 og 2006). Muligens er det andre faktorer som har betydning for variasjon i mødres enn i fedres samvær. Jeg gir først en kort omtale av de viktigste norske undersøkelsene om samværsforeldre, med hovedvekt på funn som gjelder deres omsorgsrolle. Det finnes også en del forskning om samværsforeldres bidrag til forsørgelsen av barna, men dette er ikke tema her. Deretter redegjør jeg for datagrunnlaget for de empiriske analysene i artikkelen, før jeg presenterer resultatene og avslutter med en oppsummering og diskusjon.

Norske undersøkelser om samværsforeldre

Mens enslige mødres situasjon er belyst i en rekke studier de siste tiåra, hadde vi lenge lite kunnskap om samværsfedrene. I offentlig statistikk blir samværsforeldre gjerne kategorisert i forhold til sin nåværende husholdning. For å få et godt bilde av denne gruppa, trengs derfor egne undersøkelser.

Det er imidlertid ikke helt uproblematisk å gjennomføre undersøkelser blant foreldre som ikke bor sammen med barna sine. Svarprosenten blir ofte lav, noe som dels bunner i at det kan være vanskelig å komme i kontakt med samværsforeldre, og dels i at en del ikke ønsker å svare på spørsmål om barn de ikke bor sammen med. Videre er det slik at det bildet vi får av kontakten med barna, avhenger av hvem vi spør. Samværsforeldre beskriver seg selv som mer aktive og involverte enn hva de enslige foreldrene beskriver dem som, et mønster man også finner i andre land (Bradshaw, Stimson, Skinner og Williams 1999). Vi har ikke noe grunnlag for å avgjøre hvem som gir den mest korrekte beskrivelsen. Jensen og Clausen (1997) antok at forskjellen mellom partenes framstillinger skyldtes den lavere svarprosenten blant samværsforeldre, og at det var de mest aktive og involverte som deltok i undersøkelsen. Analyser på parnivå viser imidlertid at det er klare avvik også når vi sammenholder svar fra foreldre til samme barn (Kitterød 2004b).

Undersøkelse om samværsrett 1996 var den første store undersøkelsen i Norge av hvordan foreldre som lever atskilt, fordeler ansvaret for felles barn (Jensen og Clausen 1997). Både enslige foreldre og samværsforeldre deltok. Man så på fordeling av ansvar og omsorg for barna og på samarbeid og konflikter mellom foreldrene. De som hadde flere barn i den aktuelle bidragsrelasjonen, ble bedt om å gi opplysninger for det yngste barnet. Man fant blant annet at de fleste samværsforeldre hadde ganske mye kontakt med barn de ikke bodde sammen med, men at det var stor variasjon mellom grupper. Foruten reisetiden til barna hadde foreldrenes samlivsstatus ved barnets fødsel stor betydning. Fedre som hadde bodd sammen med barnets mor, hadde mer samvær enn dem som ikke hadde bodd sammen med moren, og tidligere gifte hadde mer samvær enn tidligere samboere. Man fant også en sammenheng mellom sosial status og samvær slik at samværsforeldre med høy utdanning, god inntekt og solid forankring i yrkeslivet hadde mer samvær enn dem med mindre utdanning, lavere inntekt og mindre yrkesdeltakelse. Ikke minst fant man at samværsforeldre hadde betydelig mer kontakt med barna enn samværsfedre. Det var først og

fremst det månedlige samværet som ble analysert, men man spurte også om samværsforeldrene overhodet hadde hatt kontakt med barna siden samlivsbruddet eller fødselen, om de hadde vært sammen med barna det siste året, og om samvær i ulike ferieperioder.

Foreldresamarbeid etter brudd ble også belyst i undersøkelsen «Familieforandringer og konsekvenser for barns og unges oppvekstvilkår», gjennomført ved Allforsk i Trondheim på annen halvdel av 1990-tallet (Moxnes, Haugen og Holter 1999). Utvalget bestod av tidligere gifte foreldre. Undersøkelsen dekket tema knyttet til livet etter en skilsmisse og konsekvenser for barn, deriblant organiseringen av foreldreskapet. Man fant at de fleste mente barna taklet skilsmissen bra og at de fleste barn hadde kontakt med begge foreldre, selv om det store flertallet ble boende hos mor. Stort sett hadde foreldre omfattende samarbeid etter bruddet, et flertall praktiserte vanlig eller utvidet samvær, og de fleste var fornøyde med fordelingen av omsorgen for barna og samarbeidet med den andre forelderen (Moxnes og Winge 2000). Det at man fant såpass omfattende samarbeid etter bruddet, må sees i lys av at studien kun omfattet tidligere gifte foreldre, og ikke dem som hadde vært samboere eller aldri hadde bodd sammen.

Rundt årsskiftet 2001/2002 gjennomførte NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) en postal spørreundersøkelse blant samværsfedre. Målet var økt kunnskap om hvordan samværsfedre praktiserte foreldreskapet, samt om deres økonomiske situasjon (Skevik og Hyggen 2002). Utvalget ble trukket fra Rikstrygdeverkets register over bidragspliktige. Også her ble fedrene bedt om å gi opplysninger om det yngste barnet. Undersøkelsen støtter tidligere studier som viser at samværsfedre flest har ganske mye kontakt med barna sine. Mengden samvær hadde blant annet sammenheng med geografisk avstand, barnas alder og foreldrenes samlivsstatus før bruddet. Ulikt Jensen og Clausen (1997) viste imidlertid ikke denne undersøkelsen noen klar sammenheng mellom fedrenes inntekt og utdanning på den ene siden, og omfanget av samværet på den annen. Også her så man først og fremst på samvær

foregående måned. I tillegg spurte man hvor lenge det var siden far sist hadde truffet barnet.

I 2002 gjennomførte Thuen ved Universitetet i Bergen en «Undersøkelse om samværsforeldre sin livssituasjon». Denne dreide seg mye om psykiske og sosiale problemer og eventuelle konflikter med den tidligere partneren, men kartla også samvær med barna. Utvalget ble trukket fra Rikstrygdeverkets register over bidragspliktige og fra medlemsregisteret til «Foreningen 2 Foreldre». Både samværsfedre og samværs mødre inngikk i utvalget. Thuen (2004) fant noe mer kontakt mellom samværsforeldre og barn enn hva man har sett i tidligere studier, noe han ser i lys av spørsmålenes utforming. I stedet for å spørre om samvær i én bestemt måned, spurte han om samvær i en vanlig fireukers-periode. Det kan også ha betydning at Thuen stilte spørsmål om alle barn man betalte bidrag for, under ett, mens man ellers gjerne spør om samvær med ett bestemt barn. For samværsforeldre med flere barn, kan det variere hvor mye de ser hvert barn, og vi vet altså ikke hvilket/hvilke barn man har svart for i Thuens undersøkelse. Trolig angir foreldre den tiden de var sammen med minst ett av barna. Thuen spurte også om antall uker man hadde hatt samvær med barna i ferier det siste året. For månedlig samvær fant Thuen mange av de samme mønstrene som er dokumentert tidligere, blant annet at samværs mødre er mer involvert i barna enn samværsfedre, at samværet avtar med avstanden mellom foreldrenes boliger, at man har mer samvær med små enn med store barn, og at tidligere gifte og samboende har mer samvær enn dem som ikke har bodd sammen med den andre forelderen. Thuens studie tydet videre på at reisetiden hadde mindre betydning for feriesamvær enn for månedlig samvær, og at lite månedlig samvær med store barn kompenseres noe av mye samvær i ferier.

Høsten 2002 og 2004 gjennomførte Statistisk sentralbyrå to utvalgsundersøkelser blant foreldre som lever atskilt, og det er den siste av disse som analyseres i denne artikkelen. Undersøkelsene var et ledd i evalueringen av bidragsreformen fra 2003. Oppdragsgiver var Barne- og familiedepartementet (nå Barne- og likestillingsdepartementet). Tema

var forhold som kunne tenkes å bli berørt av det nye regelverket, nemlig fordeling av ansvar og omsorg for felles barn, samt foreldrenes økonomiske situasjon. Samværsforeldres kontakt med barna ble kartlagt ganske detaljert. Man spurte om samværsforelderens hadde vært sammen med barnet siden samlivsbrudd/fødsel, om det hadde vært samvær siste år og siste måned, om telefon- og brevkontakt siste måned, om antall samværsdager og -netter siste måned, om det hadde vært samvær i ulike ferier siste år og om antall samværsdager i hver ferie. De fleste av disse kontaktformene er beskrevet i tidligere rapporter fra de to undersøkelsene (Lyngstad 2004; Sætre 2004a; Kitterød 2004a og 2005; Jensen 2005), men det er gjort mindre inngående analyser av feriesamvær enn av ordinært månedlig samvær.

Data og metode

De empiriske analysene i det følgende er basert på «Undersøkelsen om Samvær og bidrag 2004». Trekkgrunnlaget var her alle barn under 18 år per 31.12.04 som var bosatt i Norge, som bodde sammen med bare én av foreldrene sine, og der begge foreldre var bosatt i Norge. Det ble trukket ut 1900 barn, og fra dette ble det laget to delutvalg, ett av foreldre som bor sammen med barn, men ikke den andre forelderen, og ett av foreldre som verken bor fast sammen med barnet eller den andre forelderen. Selv om en del foreldre praktiserer delt bosted for barna, kan barna kun være registrert på én adresse. Den forelderens der barnet var registrert bosatt, ble her regnet som enslig forelder, mens den andre ble regnet som samværsforelder. Dette gjaldt selv om samværsforelderens i noen tilfelle hadde omsorg for barnet omtrent halvparten av tiden. Utvalget var altså trukket slik at man hadde par av enslige foreldre (mødre og fedre) og samværsforeldre (mødre og fedre).³ Begge grupper omfatter også foreldre som er etablert med en ny partner. En del bidragspar hadde flere barn sammen. Spørsmålene i undersøkelsen gjaldt samværsforeldrenes kontakt med det yngste barnet. Enslige foreldre besvarte spørsmål om den andre forelderens kontakt med barna, mens samværsforeldre besvarte spørsmål om sin egen kontakt med barna.

Data ble samlet inn gjennom telefonintervjuer, men med noe oppfølging postalt. Svarandelen var 75 prosent, noe som er forholdsvis høyt i slike studier.⁴ Som i tidligere undersøkelser var svarandelen høyere blant enslige foreldre enn blant samværsforeldre, henholdsvis 79 og 71 prosent. Det er laget vektorer for å justere for ulik trekk sannsynlighet blant foreldrene og for skjjevheter ved frafallet. Prosenttallene og estimatene i det følgende er basert på det vektete materialet, mens antall observasjoner rapporteres uvektet. Opplegget for undersøkelsen er nærmere beskrevet i Skaare og Fodnesbergene (2005).

I denne artikkelen ser jeg på samværsfedres tid med barna. Dette er altså fedre til barn som er registrert bosatt hos moren. Ettersom samværsforeldre gjerne beskriver seg selv som mer aktivt involvert i barna enn hva de enslige foreldrene gjør, vil det bildet vi får av samværsfedrenes innsats, avhenge av om vi ser på svarene fra fedrene selv eller fra de enslige mødrene. Jeg viser svar fra begge grupper. Da svarprosenten var lavere blant samværsfedre enn blant enslige mødre, er det færre observasjoner i den første enn den andre gruppen. I analysene tar jeg ikke hensyn til parinformasjonen i materialet, men behandler samværsfedre og enslige mødre som to separate utvalg.

Som nevnt, hadde undersøkelsen mange spørsmål om kontakt mellom samværsforeldre og barn. Her ser jeg på det ordinære månedlige samværet og på samvær i ferier. De som hadde hatt samvær siste måned, her konkretisert til oktober 2004, ble bedt om å angi antall dager og netter med samvær. Man presiserte at halve dager skulle telles som hele. I tillegg spurte man om samværsforelderen hadde vært sammen med barnet i seks ferieperioder foregående år – julen 2003, vinterferien 2004, påsken 2004, sommerferien 2004, høstferien 2004 og andre ferier. For ferier med samvær spurte man hvor mange dager dette dreide seg om. Også her skulle halve dager regnes med. I det følgende ser jeg på antall dager med månedlig samvær samt antall ferier og antall feriedager med samvær siste år.

Ettersom spørsmålene gjelder ferier et helt år tilbake i tid, er analysene begrenset til foreldre med

minst ett år siden brudd, eller der yngste barn er minst ett år. Observasjoner med uoppgitte svar eller «vet ikke» på minst én av de avhengige variablene er holdt utenfor. Det var lite uoppgitt på spørsmålene om månedlig samvær, men det var dessverre en del uoppgitt/«vet ikke» på spørsmålene om det hadde vært feriesamvær, særlig for vinter- og påskeferien. 17 prosent av samværsfedrene og 12 prosent av de enslige mødrene hadde uoppgitt eller «vet ikke» på minst én ferieperiode. I tillegg var det noen som ikke besvarte ett eller flere av spørsmålene om antall samværsdager i feriene. I alt hadde 20 prosent av samværsfedrene og 15 prosent av de enslige mødrene uoppgitt eller «vet ikke» på minst én av de tre analysevariablene. Disse er holdt utenfor i det følgende. Analysene omfatter da 843 samværsfedre og 991 enslige mødre. Disse underutvalgene skiller seg ikke vesentlig fra utvalgene der også de med uoppgitt /«vet-ikke»-svar inngår. Samværsfedre med uoppgitt/«vet ikke» på minst én av analysevariablene hadde i gjennomsnitt 7,9 samværsdager forrige måned, mot 7,7 dager når de med uoppgitt/«vet ikke» holdes utenfor. For de enslige mødrene er tilsvarende tall henholdsvis 5,2 og 4,9 dager.

Det er altså tre avhengige variabler i analysene: antall samværsdager siste måned, antall ferier med samvær siste år og antall samværsdager i ferier siste år. Når samværsforelderen ikke hadde vært sammen med barnet siste måned, ble antall månedlige samværsdager satt til null. Likeledes ble antall samværsdager i ferier satt til null for ferier uten samvær. De tre avhengige variablene behandles som kontinuerlige variabler. Forholdsvis mange, særlig blant de enslige mødrene, oppgav at det ikke hadde vært noe samvær mellom far og barn siste måned og/eller at det ikke hadde vært noe feriesamvær siste år. Ifølge svarene fra samværsfedre var det 20 prosent som hadde null dager med månedlig samvær og 9 prosent som hadde null ferier og null feriedager med samvær. Ifølge de enslige mødrene var de tilsvarende andelene henholdsvis 29 og 21 prosent. De høye andelene med null innebærer at fordelingene kan betraktes som sensurerte med hensyn til de latente variablene vi ønsker å måle. En vanlig lineær regresjonsmodell

kan da gi skjeve estimater. En mye brukt metode for å justere for dette er en såkalt tobit regresjonsmodell (Breen 1996). Estimaten fra denne relateres til den latente, usensurerte fordelingen av den avhengige variabelen, i dette tilfellet samværsfedres tilbøyelighet til å være sammen med barna på månedlig basis og i ferier. Etersom jeg vil sammenligne resultater for månedlig samvær og feriesamvær, benytter jeg tobitmodeller i alle de multivariate analysene.⁵

Den viktigste uavhengige variabelen i analysene er reisetid mellom foreldrenes boliger. Denne har følgende svaralternativer: Gangavstand; Reisetid på 0,5 timer eller mindre; Mer enn 0,5 timer, men mindre enn 2,5 timer; 2,5 timer eller mer. Hovedspørsmålet i det følgende er altså om reisetiden har mindre betydning for feriesamværet enn det ordinære månedlige samværet. Dette belyses gjennom bivariate og multivariate analyser. De multivariate analysene inneholder kontroller for forhold som kan ha betydning for samværet: barnets alder, antall barn i bidragsrelasjonen, intervju-personens utdanningsnivå, hvorvidt man er yrkesaktiv/student eller ikke, samlivsstatus ved brudd, samlivsstatus nå, antall bidragsrelasjoner man har, og tid siden brudd. Det hadde vært ønskelig å kontrollere for partenes inntekt også, men inntektsopplysninger vil først bli koblet til datamaterialet når inntektsstatistikken for 2004 frigis forsommeren 2006. Jeg gjennomfører både analyser basert på svar fra samværsfedre og analyser basert på svar fra enslige mødre. I analysene for samværsfedre gjelder variablene for utdanning, yrkestilknytning, nåværende samlivsstatus og antall bidragsrelasjoner for samværsfedrenes situasjon, mens de tilsvarende variablene i analysene basert på enslige mødres svar, gjelder de enslige mødrenes situasjon.

Informasjon om reisetid, hovedsakelig virksomhet, samlivsstatus ved brudd, samlivsstatus nå, samt tid siden brudd er hentet inn gjennom spørreskjema. For dem som aldri har bodd sammen med den andre forelder, settes tid siden brudd lik barnets alder. Informasjon om barnets alder, antall barn i bidragsrelasjonen, utdanningsnivå samt antall bidragsrelasjoner, er koblet til fra Statistisk sentralbyrås registre. Inndelingen av varia-

blene og valg av referanse kategorier framgår av tabellene 3 og 4.

Resultater

Ifølge samværsfedrene selv hadde de vært sammen med barna 7,7 dager i gjennomsnitt siste måned, og de hadde hatt 3,2 ferier og 28,9 feriedager med samvær siste år (tabell 1). For det månedlige samværet viser den bivariate analysen store forskjeller mellom fedre med ulik reisetid. Mens de med gangavstand til barna i gjennomsnitt hadde 11,7 samværsdager, hadde de med minst 2,5 timers reisetid bare 3,2 samværsdager. Sammenhengen kan bunne i at omfattende samvær lettest lar seg realisere for dem som bor nær barna, eller i at fedre som legger vekt på å ha mye samvær i det daglige, velger å bo nær barna. Det ser også ut til at fedre med gangavstand ser barna i noen flere ferier enn dem som bor lengst unna, 3,7 mot 2,8 ferier i gjennomsnitt foregående år. For antall feriedager med samvær er mønsteret mindre klart, og sammenhengen er ikke lineær. Vi finner flest feriedager blant fedre med gangavstand, 33,4 siste år, men forskjellen i forhold til dem med lengst reisetid er liten. Dette kan tyde på at fedre som bor langt fra barna, ser dem sjelden, men i lengre perioder av gangen. Fedre som ikke har gangavstand, men mindre enn 2,5 timers reisetid, har imidlertid mindre feriesamvær med barna enn dem med gangavstand og dem med lengst reisetid. Gjennomsnittlig antall feriedager med samvær er her omtrent 27.

Bivariate analyser basert på svar fra enslige mødre viser et lignende mønster selv om mødrene oppgir betydelig mindre samvær enn fedrene. Ifølge mødrene hadde fedrene vært sammen med barna 4,9 dager i gjennomsnitt forrige måned, og 2,3 ferier og 18,8 feriedager siste år. Også mødrenes svar viser en sterk sammenheng mellom reisetid og månedlig samvær, en svak sammenheng mellom reisetid og antall ferier med samvær, og en svak, men ikke lineær sammenheng mellom reisetid og antall feriedager.

For å undersøke om sammenhengen mellom reisetid og samvær bunner i forskjeller mellom gruppene på andre områder, har jeg gjennomført multivariate analyser med en rekke kontrollvaria-

Tabell 1. Antall samværsdager siste måned, antall ferier med samvær siste år og antall feriedager med samvær siste år, etter reisetid mellom barn og samværsfar. Gjennomsnitt. Svar fra samværsfedre og enslige mødre

	SVAR FRA SAMVÆRSFEDRE				SVAR FRA ENSLIGE MØDRE			
	DAGER SISTE MÅNED	FERIER	FERIE-DAGER	ANTALL PERSONER	DAGER SISTE MÅNED	FERIER	FERIE-DAGER	ANTALL PERSONER
<i>Reisetid</i>								
Gangavstand	11,7	3,7	33,4	170	7,9	2,8	22,9	188
0,5 timer eller mindre	8,7	3,3	27,0	364	5,6	2,4	17,8	408
Mer enn 0,5 timer, under 2,5 timer	5,4	3,0	26,8	166	3,6	2,2	17,8	188
2,5 timer eller mer	3,2	2,8	31,0	141	2,2	2,1	20,0	187
Alle	7,7	3,2	28,9	843	4,9	2,3	18,8	991

bler. Barnets alder er tatt med som en kontroll ettersom tidligere analyser har vist at samværsfedre har mer månedlig samvær med små enn med store barn (Jensen og Clausen 1997; Skevik og Hyggen 2002; Thuen 2004; Kitterød 2005). Antall barn i bidragsrelasjonen er tatt med ut fra en antakelse om at flere barn gir mer samvær. Flere barn medfører flere familiebegivenheter der det kan være aktuelt at far deltar. Cooksey og Craig (1998) finner en slik sammenheng i USA. Utdanningsnivå er inkludert ut fra en antakelse om at høyt utdannede foreldre deler omsorgen for barna jevnere etter et brudd enn dem med mindre utdanning. Enkelte tidligere analyser har vist at høyt utdannede samværsfedre har mer månedlig samvær enn dem med mindre utdanning (Jensen og Clausen 1997; Kitterød 2004a). Muligens fanger utdanningsnivå også opp inntektsforskjeller. Samvær med barn kan medføre store utgifter. Det kan derfor tenkes at fedre med høy inntekt har mer samvær enn dem med lavere inntekt. Som nevnt, finner Jensen og Clausen (1997) en slik sammenheng, mens Skevik og Hyggen (2002) ikke får slike resultater. Ettersom inntektsopplysninger ikke foreligger ennå for de data jeg benytter, kan jeg ikke inkludere inntekt i analysen. Videre er det rimelig å anta at fedre som er i jobb eller studerer, har mer samvær enn fedre som er trygdede, arbeidsledige eller hjemmearbeidende. Jensen og Clausen (1997) rapporterer et

slikt mønster. Jeg kontrollerer også for samlivsstatus ved brudd. Tidligere analyser har vist at fedre som har bodd sammen med barnets mor, har mer samvær enn dem som aldri har bodd sammen med moren (Jensen og Clausen 1997; Skevik og Hyggen 2002; Kitterød 2004a og 2005). Nåværende samlivsstatus er inkludert ut fra en antakelse om at nye parforhold kan gi mindre tid til barn fra tidligere forhold. Tidligere analyser kan tyde på at dette er tilfellet. For antall bidragsrelasjoner, altså antall personer man har barn med, men ikke bor sammen med, er antakelsen at flere relasjoner innebærer mindre samvær fordi oppmerksomheten må spres på flere barnekull. Tid siden samlivsbrudd er tatt med fordi tidligere analyser tyder på at det månedlige samværet mellom far og barn avtar over tid (Kitterød 2005).

Tabell 2 viser fordelinger og gjennomsnitt for de uavhengige variablene i analysene. Vi ser at omtrent 20 prosent av samværsfedrene bor i gangavstand fra barna, omtrent 40 prosent har mindre enn 0,5 timers reisetid, men ikke gangavstand, 20 prosent har mellom 0,5 og 2,5 timers reisetid, og en tilsvarende andel har minst 2,5 timers reisetid. Mønsteret er omtrent det samme ut fra samværsfedrenes og de enslige mødrenes svar. Observasjoner med uoppgett eller «vet ikke» på minst én av de uavhengige variablene, er holdt utenfor i de multivariate analysene.

Tabell 2. Deskriptiv statistikk for de uavhengige variablene i regresjonsanalysene, prosent og gjennomsnitt. Svar fra samværsfedre og enslige mødre

	SVAR FRA SAMVÆRSFEDRE		SVAR FRA ENSLIGE MØDRE	
	PROSENT	ANTALL PERSONER	PROSENT	ANTALL PERSONER
<i>Reisetid</i>				
Gangavstand	20	170	19	188
0,5 timer eller mindre	43	364	40	408
Mer enn 0,5 timer, under 2,5 timer	20	166	20	188
2,5 timer eller mer	18	141	19	187
Uoppgitt	0	2	2	20
<i>Barnets alder</i>				
1–4 år	10	94	11	110
5–9 år	31	267	31	338
10–14 år	40	349	40	395
15–17 år	19	133	18	148
Gjennomsnitt	10,3		10,2	
<i>Antall barn i bidragsrelasjonen</i>				
Ett barn	65	423	66	503
To barn	30	327	28	370
Tre barn+	5	93	6	118
Gjennomsnitt	1,4		1,4	
<i>Utdanningsnivå</i>				
Ungdomsskole/videregående skole	79	647	75	727
Universitet/høgskole 1–4 år	13	130	22	235
Universitet/høgskole 5 år+	6	54	2	24
Uoppgitt	1	12	0	5
<i>Hovedsaklig virksomhet</i>				
Yrkesaktiv/student	85	714	80	784
Annet	15	127	20	206
Uoppgitt	0	2	0	1
<i>Samlivsstatus ved brudd</i>				
Gift med barnets andre forelder	43	404	41	453
Samboende med barnets andre forelder	42	320	39	358
Bodde ikke sammen med barnets andre forelder	16	119	20	180

	SVAR FRA SAMVÆRSFEDRE		SVAR FRA ENSLIGE MØDRE	
	PROSENT	ANTALL PERSONER	PROSENT	ANTALL PERSONER
<i>Samlivsstatus nå</i>				
Gift med ny partner	22	178	20	173
Samboer med ny partner	24	196	22	216
Enslig	53	469	59	602
<i>Antall bidragsrelasjoner</i>				
En relasjon	93	752	93	891
To relasjoner	6	77	6	93
Tre relasjoner+	1	14	0	7
Gjennomsnitt	1,1		1,1	
<i>Tid siden samlivsbrudd</i>				
1–2 år	17	156	15	163
3–4 år	15	142	17	180
5–9 år	38	313	37	369
10 år+	30	226	32	277
Uoppgitt	1	6	0	2
Gjennomsnitt	7,2		7,3	
Alle	100	843	100	991

Tabell 3 viser resultater fra tobitanalyser for månedlig samvær og feriesamvær, basert på svar fra samværsfedre. Etersom målet her er å studere sammenhengen mellom reisetid og samvær, kommenterer jeg først og fremst betydningen av reisetid. Også når vi tar hensyn til alle kontrollvariablene i modellen, er det en sterk lineær sammenheng mellom reisetid mellom foreldrenes boliger og fars månedlige samvær med barna. Alt annet likt har fedre med minst 2,5 timers reisetid i gjennomsnitt nesten ni samværsdager mindre enn dem med gangavstand. Fedre med 0,5–2,5 timers reisetid har om lag seks samværsdager mindre enn dem med gangavstand, og de som har mindre enn 0,5 timers reisetid, men ikke gangavstand, har i gjennomsnitt 2,3 færre samværsdager enn dem med gangavstand. For øvrig viser barnas alder det forventede mønsteret slik at fedre har mer samvær

med små og mellomstore barn enn med de eldste tenåringsbarna. Også de andre kontrollvariablene har i hovedsak de forventede effektene. Antall barn i bidragsrelasjonen har imidlertid ingen betydning.

Det er også en viss sammenheng mellom reisetid og antall ferier med samvær, men denne er mindre klar enn hva som gjelder for det månedlige samværet. Fedre med lengst reisetid er i gjennomsnitt sammen med barna i 0,44 færre ferier enn dem med gangavstand, og fedre med 0,5–2,5 timers reisetid har 0,38 færre ferier med samvær enn dem med gangavstand. Det er imidlertid ingen signifikant forskjell mellom fedre med under 0,5 timers reisetid, men ikke gangavstand, og dem med gangavstand. Kontrollvariablene har stort sett samme effekt som i analysen av månedlig samvær. Effekten av barnets alder er imidlertid noe

annerledes her. Mens fedre har mer månedlig samvær med små og mellomstore barn enn med de eldste tenåringene, er det en kurvilinear sammenheng mellom barnas alder og antall ferier med samvær. De er ingen klar forskjell i antall ferier mellom fedre med ganske små barn (1–9 år) og dem med de største barna (15–17 år). Fedre med 10–14-åringer har imidlertid klart flere ferier med samvær enn dem med de største tenåringsbarna. Også Thuen (2004) rapporterer mindre forskjeller mellom fedre med små og store barn for feriesamvær enn for månedlig samvær. Dette kan tyde på at eldre barn ofte er opptatt med venner og fritidsaktiviteter til daglig og ikke har tid til så mange helgebekker og ettermiddager hos far. I feriene er det muligens færre konkurrerende aktiviteter.

Når det gjelder antall feriedager med samvær, er det små forskjeller mellom samværsfedre med ulik reisetid. I den grad det er noen sammenheng mellom reisetid og antall feriedager, er denne kurvilinear. Det er ingen klar forskjell i antall feriedager mellom fedre med gangavstand til barna og dem med lengst reisetid. Koeffisienten på 2,61 for dem med reisetid på minst 2,5 timer kan indikere

noe mer feriesamvær her, men effekten er ikke statistisk signifikant. Fedre som har under 0,5 timers reisetid, men ikke gangavstand, har noe færre feriedager med samvær enn dem med gangavstand. Forskjellen utgjør 3,5 dager i gjennomsnitt og er marginalt signifikant. Også de med en reisetid på 0,5–2,5 timer, kan se ut til å ha noe færre feriedager med samvær enn dem med gangavstand, men forskjellen er ikke signifikant. Sammenligner vi dem med lengst reisetid på den en side, og de to midtkategoriene på den annen, finner vi imidlertid signifikante forskjeller. De med under 0,5 timers reisetid, men ikke gangavstand, og de med 0,5–2,5 timers reisetid, har klart færre feriedager med samvær enn dem med lengst reisetid. Dette framkommer i analyser der fedre med lengst reisetid velges som referanse (ikke vist her). Kontrollvariablene har omtrent de samme effektene i analysene av antall feriedager med samvær, som i analysene av månedlig samvær og av antall ferier med samvær. Når det gjelder barnas alder, ser vi at fedre har flest feriedager med barn 5–14 år, mens det ikke er noen klar forskjell mellom dem med de yngste og dem med de eldste barna.

Tabell 3. Tobitanalyse av samværsfedres samvær med barna. Antall dager siste måned, antall ferier siste år og antall feriedager siste år. Svar fra samværfedre. N=822

	DAGER SISTE MÅNED		FERIER		FERIEDAGER	
	ESTIMAT	STANDARDFEIL	ESTIMAT	STANDARDFEIL	ESTIMAT	STANDARDFEIL
<i>Reisetid</i>						
Gangavstand (ref)						
0,5 timer eller mindre	-2,30***	0,54	-0,16	0,16	-3,50-	1,88
Mer enn 0,5 timer, under 2,5 timer	-5,91***	0,65	-0,38*	0,19	-3,00	2,24
2,5 timer eller mer	-8,95***	0,69	-0,44*	0,19	2,61	2,33
<i>Barnets alder</i>						
1–4 år	2,05-	1,07	-0,19	0,31	-1,50	3,68
5–9 år	2,36**	0,78	0,31	0,22	6,52**	2,67
10–14 år	1,70**	0,62	0,59***	0,18	6,84***	2,11
15–17 år (ref)						

	DAGER SISTE MÅNED		FERIER		FERIEDAGER	
	ESTIMAT	STANDARDFEIL	ESTIMAT	STANDARDFEIL	ESTIMAT	STANDARDFEIL
<i>Antall barn i bidragsrelasjonen</i>						
Kontinuerlig (1–5)	-0,49	0,37	-0,08	0,11	-0,83	1,28
<i>Utdanningsnivå</i>						
Ungdomsskole/videregående skole (ref)						
Universitet/høgskole 1–4 år	0,29	0,59	0,44**	0,17	3,39-	2,04
Universitet/høgskole 5 år+	1,95*	0,84	0,63**	0,24	4,39	2,91
<i>Hovedsaklig virksomhet</i>						
Yrkesaktiv/student	3,07***	0,59	0,88***	0,16	8,74***	1,97
Annet (ref)						
<i>Samlivsstatus ved brudd</i>						
Gift med barnets andre forelder	3,85***	0,71	0,76***	0,20	8,35***	2,42
Samboende med barnets andre forelder	2,81***	0,64	0,52**	0,18	5,89**	2,16
Bodde ikke sammen (ref)						
<i>Samlivsstatus nå</i>						
Gift med ny partner	-1,19*	0,54	-0,23	0,15	-3,57*	1,86
Samboer med ny partner	-0,25	0,51	-0,17	0,15	-2,60	1,74
Enslig (ref)						
<i>Antall bidragsrelasjoner</i>						
En relasjon	1,81*	0,85	0,43	0,24	3,41	2,83
To relasjoner+ (ref)						
<i>Tid siden samlivsbrudd</i>						
Kontinuerlig (1–18 år)	-0,13-	0,07	-0,06**	0,02	-0,60*	0,25
Konstantledd	3,74	1,66	1,96	0,47	14,64	5,59
Log likelihood	-2192,6		-1505,2		-3340,1	

***p<=0,1%, **p<=1%, *p<=5%, -p<=10%

Så langt har analysene vært basert på samværsfedrenes svar. Får vi det samme bildet gjennom de enslige mødrenes svar? Langt på vei er dette tilfellet (tabell 4). Jeg minner om at flere av kontrollvariablene her gjelder for mødrenes situasjon og ikke for fedrenes. Resultatene er derfor ikke direkte sammenlignbare med resultatene i tabell 3. Ideelt sett burde jeg hatt identiske modeller basert på svar fra

enslige mødre og samværsfedre, ved at jeg i begge tilfelle kontrollerte for fars utdanning, yrkestilknytning, og så videre. Dette lar seg imidlertid ikke gjøre ettersom slike opplysninger foreligger kun for den delen av utvalget der begge parter deltok i undersøkelsen. Mitt anliggende er imidlertid å undersøke om reisetiden har mindre betydning for feriesamvær enn for månedlig samvær mellom far

og barn, også når vi ser på svarene fra enslige mødre. Dette kan belyses selv om modellen for mødre til dels har andre kontrollvariabler enn modellen for fedre.

Også tobitanalysen av mødrenes svar viser en sterk og lineær sammenheng mellom reisetid og månedlig samvær, slik at fedre med lang reisetid har betydelig mindre samvær enn dem med gangavstand til barna sine. Forskjellen mellom dem med kortest og dem med lengst reisetid er vel seks dager per måned. Mødres svar viser altså en noe svakere sammenheng mellom reisetid og månedlig samvær enn hva fedrenes svar gjør, noe som må sees i lys av at mødre oppgir mindre samvær mellom fedre og barn enn fedrene selv. Effektene av kontrollvariablene er i hovedsak som ventet. Imidlertid kan vi legge merke til at mens et nytt ekteskap for far innebærer mindre månedlig samvær med barna (tabell 3), ser det ikke ut til at det at mor er gift på nytt, har betydning for samværet mellom far og barn (tabell 4).

For antall ferier med samvær ser vi ingen klar effekt av reisetid i den multivariate analysen basert på mødres svar. Det er en viss tendens til at fedre med lengst reisetid har noe færre ferier med barna enn dem med gangavstand, men forskjellen er ikke signifikant. Vi kan ellers legge merke til at det ikke er noen klar sammenheng mellom barnets alder og antall ferier med samvær når vi baserer oss på mødrenes svar. Dette er ulikt mønsteret for månedlig samvær, der fedre med store tenåringsbarn har klart færre samværsdager enn dem med yngre barn.

I tråd med analyser av fedrenes svar, viser analyser av mødrenes svar at reisetiden mellom far og barn har mindre betydning for antall feriedager med samvær enn for antall månedlige samværsdager. Det er ikke noen klar sammenheng mellom reisetid og antall feriedager med samvær i tabell 4. Koeffisienten på 1,89 dager for dem med lengst reisetid kan indikere at disse fedrene har flere samværsdager i ferier enn dem med gangavstand, men forskjellen er ikke statistisk signifikant. Også mødrenes svar viser altså at samværsfedre med lengst reisetid har like mange samværsdager i ferier som dem med gangavstand. Det kan se ut til at fedre som har 0,5 timers reisetid eller mindre, men ikke gangavstand, har noe færre feriedager med barna enn dem med gangavstand, men heller ikke denne forskjellen er signifikant. En modell der fedre med lengst reisetid defineres som referanse, viser imidlertid at fedre med en reisetid på under 0,5 timer, men ikke gangavstand, har færre feriedager med samvær enn dem med lengst reisetid (ikke vist her). Forskjellen utgjør 3,6 dager i gjennomsnitt.

Analysen av mødres svar viser ellers at barnas alder har ulik betydning for det månedlige samværet og feriesamværet. Dette er i tråd med analysen av fedrenes svar. Mens fedre med store tenåringsbarn har mindre månedlig samvær enn fedre med yngre barn, er det ingen signifikant forskjell i antall feriedager med barna mellom fedre med helt små barn og dem med de største tenåringsbarna. Flest feriedager med samvær finner vi, ifølge mødrene, blant fedre med 10–14-åringer.

Tabell 4. Tobitanalyse av samværsfedres samvær med barna. Antall dager siste måned, antall ferier siste år og antall feriedager siste år. Svar fra enslige mødre. $N=965$

	DAGER SISTE MÅNED		FERIER		FERIEDAGER	
	ESTIMAT	STANDARDFEIL	ESTIMAT	STANDARDFEIL	ESTIMAT	STANDARDFEIL
<i>Reisetid</i>						
<i>Gangavstand (ref)</i>						
0,5 timer eller mindre	-1,64***	0,48	-0,09	0,18	-1,72	1,71
Mer enn 0,5 timer, under 2,5 timer	-3,37***	0,57	-0,15	0,21	-0,14	2,02
2,5 timer eller mer	-6,14***	0,60	-0,34	0,21	1,89	2,05

	DAGER SISTE MÅNED		FERIER		FERIEDAGER	
	ESTIMAT	STAN- DARDFEIL	ESTIMAT	STAN- DARDFEIL	ESTIMAT	STAN- DARDFEIL
<i>Barnets alder</i>						
1–4 år	1,86*	0,91	-0,18	0,33	-3,66	3,21
5–9 år	1,62*	0,67	0,06	0,24	1,74	2,34
10–14 år	1,69**	0,54	0,29	0,19	3,33-	1,85
15–17 år (ref)						
<i>Antall barn i bidragsrelasjonen</i>						
Kontinuerlig (1–8)	0,28	0,31	0,07	0,11	1,25	1,08
<i>Utdanningsnivå</i>						
Ungdomsskole/videregående skole (ref)						
Universitet/høgskole 1–4 år	1,12**	0,42	0,75***	0,15	8,50***	1,46
Universitet/høgskole 5 år+	2,29*	1,10	0,80*	0,41	11,63**	3,88
<i>Hovedsaklig virksomhet</i>						
Yrkesaktiv/student	0,80-	0,46	0,10	0,17	0,80	1,60
Annet (ref)						
<i>Samlivsstatus ved brudd</i>						
Gift med barnets andre forelder	3,29***	0,59	1,05***	0,21	12,26***	2,06
Samboende med barnets andre forelder	2,60***	0,53	0,92***	0,19	10,86***	1,83
Bodde ikke sammen (ref)						
<i>Samlivsstatus nå</i>						
Gift med ny partner	-0,17	0,49	-0,05	0,18	-0,44	1,68
Samboer med ny partner	-0,17	0,45	-0,05	0,16	-0,96	1,56
Enslig (ref)						
<i>Antall bidragsrelasjoner</i>						
En relasjon	-0,37	0,72	0,23	0,26	-0,77	2,53
To relasjoner+ (ref)						
<i>Tid siden samlivsbrudd</i>						
Kontinuerlig (1–17 år)	-0,31***	0,06	-0,09***	0,02	-1,02***	0,22
Konstantledd	4,07	1,35	1,55	0,49	10,41	4,73
Log likelihood	-2092,0		-1602,7		-3185,6	

***p<=0,1%, **p<=1%, *p<=5%, -p<=10%

Oppsummering og diskusjon

Det er en viktig familiepolitisk målsetting å få fedre til å delta mer i familiearbeidet. Dette gjelder også

fedre som ikke bor sammen med barna sine. Et gjennomgående funn i studier av kontaktmønstre mellom samværsforeldre og barn, er at fedre som

bor nær barna har atskillig mer samvær enn dem som bor langt unna. De fleste analyser har imidlertid dreid seg om det ordinære månedlige samværet. Man har vært mindre opptatt av samvær i ferier. Men mye taler for at det kan være andre forhold som har betydning for samvær i ferier enn for samvær i det daglige. I denne artikkelen spør jeg om reisetiden er mindre viktig for feriesamvær enn for ordinært månedlig samvær. Analysene gir et mer nyansert bilde av samværsfedres omsorgsinnsats enn hva vi får ved bare å se på månedlig samvær. De gir også innspill til en diskusjon av hvilke kontaktformer som bør kartlegges i undersøkelser av foreldre som ikke bor fast sammen med barna sine.

Det viser seg at reisetiden mellom foreldrenes boliger har ulik betydning for samvær i det daglige og samvær i ferier. Antall månedlige samværsdager avtar klart med økende reisetid. Det er vanskelig å få til samvær etter barnehage og skole hvis man ikke bor nær hverandre. Lang reisetid kan også virke begrensende på besøk i helgene. Når far bor langt unna, vil reisen spise opp mye av helgen og kan dessuten være ganske kostbar. Det er ikke gitt hvilken vei årsaks-pilen går når det gjelder sammenhengen mellom reisetid og månedlig samvær. Geografisk nærhet muliggjør mye kontakt, men det kan også tenkes at foreldre som prioriterer samværet høyt, velger å bo nær barna sine. Boligpriser, arbeidsforhold eller nye pardannelser kan imidlertid gjøre det vanskelig å bo nær barna selv om man ønsker å se dem ofte.

Reisetiden har mindre betydning for feriesamværet. Samværsfedrenes svar viser en svak tendens til at de med gangavstand har noe flere ferier med barna enn dem som bor lengst unna, mens de enslige mødrenes svar ikke viser noen klar sammenheng her. For antall feriedager er det ingen klar forskjell mellom fedre med kort og lang reisetid, noe vi finner uansett om vi baserer oss på informasjon fra fedre eller mødre. Det er dessuten slik at fedre som ikke bor helt nær barna sine, men som har mindre enn 0,5 timers reise, har færre feriedager med barna enn dem med lengst reisetid.

Ettersom samværsfedre med lang reisetid ikke har mer feriesamvær enn dem med gangavstand, er det ikke grunnlag for å si at de kompenserer for lite

samvær i de daglige med mye samvær i ferier. Likevel er det viktig å understreke at stor geografisk avstand ikke ser ut til å være til hinder for feriesamvær med barna på samme måte som for ettermiddags- og helgebeseøk. Lengre sammenhengende samværsperioder reduserer belastningen med lange reiser og kan dessuten bidra til å holde reiseutgiftene nede. Selv om feriesamværet for dem med lang reisetid ikke på noen måte veier opp for lite månedlig samvær, viser analysene her at reisetiden alt i alt har mindre betydning for samværsfedres kontakt med barna enn det som kommer fram når vi ser på månedlig samvær. Vi kan derfor risikere å undervurdere kontakten mellom fedre og barn som bor langt fra hverandre, når vi bare ser på samvær i det daglige.

Det er ellers verdt å merke seg at barnas alder har ulik betydning for månedlig samvær og feriesamvær. Fedre med store tenåringsbarn har noe mindre månedlig samvær enn dem med mindre barn, men det er ingen forskjell i feriesamvær mellom dem med de minste og dem med de største barna. Dette tyder på at store barn ofte nedprioriterer helge- og ettermiddagsbesøk hos samværsfedre, mens feriesamvær kolliderer mindre med fritidsaktiviteter og venner.

Kontakt mellom samværsforeldre og barn er et forholdsvis nytt forskningsfelt i Norge. Det gjenstår fremdeles en del utviklingsarbeid når det gjelder hvilke mål man bør bruke. Vanlig månedlig samvær er utvilsomt helt sentralt ettersom det fanger opp foreldres involvering i barnas dagligliv. Videre er det, slik det er gjort i flere studier, viktig å undersøke hvorvidt det forekommer kontakt overhead mellom barn og samværsforeldre, og hvorvidt det har vært kontakt det siste året. Skal man få et dekkende bilde av samværsforeldrenes omsorgsrolle, bør man i tillegg spørre om feriesamvær. Dette er særlig viktig for å få et godt bilde av kontakten mellom foreldre og barn som bor langt fra hverandre. Selv om samvær i ferier ikke gjør det mulig å følge opp lekser og fritidsinteresser på samme måte som samvær i det daglige, kan det ha avgjørende betydning for å opprettholde gode relasjoner mellom foreldre og barn som ikke bor sammen og dermed også for barnas velferd.

Det er imidlertid en utfordring å måle ferie-samvær på en god måte. Spørsmål om samvær et helt år tilbake i tid kan være vanskelige å besvare, særlig når man spør detaljert om ulike ferieperioder. Dette resulterer gjerne i en del uoppgitte svar. Et alternativ er å spørre mer generelt om antall uker med feriesamvær siste år, slik Thuen (2004) gjorde, eller om antall uker barnet besøkte samværsforelderen siste år, slik det ble gjort i en amerikansk studie (se for eksempel Steward 1999).⁶ Dette gir trolig færre uoppgitte svar, men samtidig mindre nøyaktig informasjon. I framtidige undersøkelser bør man utvikle gode spørsmål om kontakt mellom samværsforeldre og barn utover det ordinære månedlige samværet.

Internasjonalt oppfordres det sterkt til å se flere kontaktformer mellom samværsforeldre og barn i sammenheng. Denne artikkelen drøfter månedlig samvær og feriesamvær. I framtidige analyser bør man også se nærmere på andre typer kontakt som for eksempel kontakt per telefon og e-post. Videre bør man studere nærmere hvilke faktorer som har betydning for om samværsforeldre har kontakt med barna overhodet, for om de har svært omfattende samvær, og for om foreldre velger å la barna bli boende hos mor, far eller en ordning med delt bosted.

Litteratur

- Arditti, J.A. og T.Z. Keith (1993): Visitation Frequency, Child Support Payment, and the Father-Child Relationship Postdivorce, *Journal of Marriage and the Family*, 55(August):699–712.
- Bradshaw, J., C. Stimson, C. Skinner og J. Williams (1999): *Absent fathers?*, London: Routledge.
- Breen, R. (1996): *Regression models: Censored, Sample Selected Truncated Data*, Thousand Oaks, Ca.: Sage University Press.
- Christoffersen, M.N. (1996): *Opvekst hos fedre. En sammenligning af 35-årige børns opvekst hos fedre og mødre*, København: Socialforskningsinstituttet 96:23.
- Cooksey, E.C. og P.H. Craig (1998): Parenting from a distance: The effects of paternal characteristics on contact between nonresidential fathers and their children, *Demography*, 35(2):187–200.
- Dagsavisen*, 7. mars 2006, s. 1 og 6–7.
- Jensen, A.-M. (2004): Harde fakta om myke menn, i Ellingsæter, A.L. og A. Leira (red.), *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*, Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Jensen, A.-M. (2005): Barn som bor med far bor også med mor, *Samfunnspeilet*, 19(2):30–38.
- Jensen, A.-M. og S.-E. Clausen (1997): *Samvær og fravær. Foreldres kontakt med barn de ikke bor sammen med*, Notat 1997:103, Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Kitterød, R.H. (2002): Store endringer i småbarnsforeldres dagligliv, *Samfunnspeilet*, 16(4–5):14–22.
- Kitterød, R.H. (2004a): *Foreldreskap på tvers av hushold. Ansvar og omsorg for barn blant foreldre som ikke bor sammen. Resultater fra Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002*, Rapport 2004/15, Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Kitterød, R.H. (2004b): Samvær med barn etter samlivsbrudd. Hva svarer far og hva svarer mor?, *Samfunnspeilet*, 18(2):55–64.
- Kitterød, R.H. (2005): *Når mor og far bor hver for seg. Ansvar og omsorg for barna før og etter bidragsreformen*, Rapport 2005/22, Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Kitterød, R.H. (2006): Samværs mødre – liten gruppe med mye omsorg, *Samfunnspeilet*, 20(1):19–28.
- Lyngstad, J. (2004): Samværsforeldres kontakt med sine barn: Mer faktisk enn avtalt samvær, *Samfunnspeilet*, 18(2):47–54.
- Lyngstad, J., R. Kjeldstad og E. Nymoen (2005): *Foreldreøkonomi etter brudd. Omsorgsforeldres og samværsforeldres økonomiske situasjon*, Rapport 2005/21, Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Manning, W.D., S.D. Stewart og P.J. Smock (2003): The Complexity of Fathers' Parenting Responsibilities and Involvement With Nonresident Children, *Journal of Family Issues*, 24(5):645–667.
- Moxnes, K. og A. Winge (2000): *Foreldresamarbeid etter skilsmisse*, Trondheim: Allforsk.
- Moxnes, K., G.M.D. Haugen og T. Holter (1999): *Skilsmisens virkning på barn: foreldres oppfatning av skilsmisens konsekvenser for deres barn*, Trondheim: Allforsk.

- Ot.prp. nr. 43 (2000–2001): *Om lov om endringer i barnelova, forskotteringsloven og i enkelte andre lover (nye regler for beregning av barnebidrag m. m.)*, Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Seltzer, J.A. (1991): Relationships between Fathers and Children Who Live Apart: The Fathers' Role after Separation, *Journal of Marriage and the Family*, 53(February):79–101.
- Seltzer, J.A. og S.M. Bianchi (1988): Children's Contact with Absent Parents, *Journal of Marriage and the Family*, 50(August):663–677.
- Skevik, A. og K. Hyggen (2002): *Samværsfedrenes situasjon. Rapport fra en spørreundersøkelse*, Rapport 15/02, Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Skaare, S. og G. Fodnesbergene (2005): *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2004. Dokumentasjonsrapport*, Notater 2005/41, Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå (2005): *Befolkningsstatistikk*. Tilgjengelig på internett: http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2005/familie/
- Stephen, E.H., V.A. Freedman og J. Hess (1993): Near and Far: Contact of Children with Their Non-Residential Fathers, *Journal of Divorce & Remarriage*, 20(3/4):171–191.
- Steward, S.D. (1999): Nonresident Mothers' and Fathers' Social Contact with Children, *Journal of Marriage and the Family*, 61(November):984–907.
- Sætre, A. (2004a): Foreldreansvar, daglig omsorg og samvær: Far er blitt viktigere, men mor er fortsatt viktigst, *Samfunnspeilet*, 18(2):38–46.
- Sætre, A. (2004b): *Undersøkelsen om samvær og bidrag 2002. Dokumentasjons- og tabellrapport*, Notater 2004/6, Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Thuen, F. (2004): *Livet som deltidsforeldre*, Bergen: Fagbokforlaget.
- 2) Det nye regelverket ble vedtatt i Stortinget sommeren 2001 og gjort gjeldende fra 1. oktober 2003. I følge det tidligere regelverket ble bidraget beregnet som en prosentsats av den bidragspliktiges bruttoinntekt. Hovedregelen var at den pliktige skulle betale 11, 18, 21 og 28 prosent av inntekten for henholdsvis ett, to, tre og fire eller flere barn. Prinsippene i det nye regelverket skiller seg klart fra dette. Fastsettelsen av bidraget tar nå utgangspunkt i hva det koster å forsørge et barn; en underholdskostnad. Denne fordeles mellom foreldrene etter størrelsen på deres inntekter. Videre tar man hensyn til hvor mye samvær den bidragspliktige forelderen har med barnet. Når det er samvær, gis det fradrag som er ment å dekke de løpende utgifter til dette (Ot.prp. nr. 43 (2000–2001)).
- 3) Det er ikke lett å finne gode betegnelser for disse foreldregruppene. Begrepene *enslige foreldre* og *samværsforeldre* er i tråd med mye av den tidligere rapporteringen fra denne og andre undersøkelser. De skiller seg imidlertid fra praksis enkelte andre steder. Eksempelvis snakker Thuen (2004) om deltidsforeldre i stedet for samværsforeldre, og Lyngstad, Kjeldstad og Nymoen (2005) om omsorgsforeldre i stedet for enslige foreldre.
- 4) I «Undersøkelsen om samværsrett i 1996» var svarprosenten 64 (Jensen og Clausen 1997), i undersøkelsen «Samværsfedres situasjon» var den 56 prosent (Skevik og Hyggen 2002), i «Undersøkelse om samværsforeldre sin livssituasjon» fikk Thuen (2004) svarandeler på henholdsvis 44 og 75 prosent i utvalgene fra Rikstrykdeverket og «Foreningen 2 Foreldre», og i undersøkelsen «Samvær og bidrag 2002» var svarprosenten 59 (Sætre 2004b).
- 5) Jeg har foretatt tilsvarende analyser med vanlige lineære regresjonsmodeller. Disse viser i all hovedsak de samme mønstrene som tobitanalysene. Resultater fra regresjonsanalysene kan fås ved henvendelse til forfatter.
- 6) Et slikt spørsmål ble stilt i «The National Survey on Families and Households 1987/88», en datakilde som er mye brukt i amerikansk forskning om kontakt mellom foreldre og barn som lever atskilt.

Noter

- 1) En stor takk til Randi Kjeldstad og Jan Lyngstad for nyttige samtaler og kommentarer under arbeidet med artikkelen. De er ikke ansvarlig for analysene eller konklusjonene i artikkelen. Jeg har også hatt stor nytte av kommentarene fra de to anonyme reviewere.